

NEDERLANDSE SAMENVATTING (SUMMARY IN DUTCH)

190]

INFORMAL HELPING

Een vriend helpen verhuizen, de auto van de buurman mee wassen of op de kinderen van je zus passen. Veel mensen hebben een vriend(in), familielid of buurtgenoot wel eens geholpen met dit soort praktische zaken. Vaak is hulp met praktische zaken niet absoluut noodzakelijk maar wel fijn voor de ontvanger. Daarnaast kan het plotseling erg belangrijk zijn om een netwerk te hebben van mensen die dit soort hulp geven, bijvoorbeeld als iemand ziek wordt of door ouderdom minder kan. Ook in crises kan dit soort hulp ineens van groot belang zijn. In de COVID-19 crisis werd dit bijvoorbeeld duidelijk. Het was plotseling belangrijk dat mensen iemand hadden die boodschappen doen of de hond konden uitlaten als ze dat zelf niet konden of niet meer durfden. Hetzelfde gold voor mensen met essentiële beroepen met kinderen die opeens om kinderopvang te verlegen zaten. Het is dan ook niet vreemd dat deze vormen van hulp ook wel worden gezien als de sociale lijm van een samenleving.

In wetenschappelijk onderzoek wordt iemand helpen op deze manier ‘informele hulp geven’ genoemd. Het gaat daarbij om hulp die de ene persoon direct aan een ander geeft. Een voorbeeld is iemand die een vriendin zonder auto naar een afspraak rijdt. Daarnaast gaat het om hulp die zonder inmenging van (vrijwilligerswerk)organisaties wordt uitgewisseld. Het gaat dan bijvoorbeeld om iemand die een buurman helpt de tuin winterklaar te maken zonder dan een buurthuis of andere buurtorganisatie hierin bemiddelt. Ten slotte draait informele hulp vaak om kleine(re) praktische klusjes. Vormen van mantelzorg waarbij er intensief, langdurig en/of regelmatig voor iemand gezorgd moet worden horen er dus niet bij. Kortom, ik definieer informele hulp geven als het helpen van vrienden, familie en burens met praktische zaken zonder inmenging van organisaties.

Eerder onderzoek naar het geven van informele hulp heeft zich met name gericht op welke mensen informele hulp geven. Deze vraag wordt vanuit het individu ingestoken: welke hulpbronnen of motivaties heeft een individu die het geven van informele hulp stimuleren. Deze aanpak impliceert dat een individu in isolatie de beslissing maakt om informele hulp te geven, zonder rekening te houden met wie de hulp ontvang, wie zich nog meer in zijn of haar sociale netwerk bevinden en hoe de maatschappij er voor staat. Dit perspectief is echter te beperkt. Omdat informele hulp geen formele regels of procedures kent, is het juist bij deze vorm van hulp geven relevant wie er geholpen wordt, wat anderen doen en daarvan vinden en met wie men contact. In mijn proefschrift onderzoek ik daarom de

invloed van de sociale omgeving op het geven van informele hulp nader. Daarbij bestudeer ik drie aspecten van de sociale omgeving: de dyade, dat wil zeggen de relatie tussen de gever en de ontvanger, de familie en de gehele samenleving.

Ik begin mijn empirisch onderzoek naar de invloed van de sociale omgeving bij de relatie tussen gever en ontvanger (dyade). Deze bestudeer ik in *Hoofdstuk 2*. Met behulp van een surveyexperiment met vignetten onder het LISS panel onderzoek ik of kenmerken van de (mogelijke) hulpontvanger de beslissing tot het geven van informele hulp aan burens beïnvloeden. Ik onderzoek daarbij of mensen sterker bereid zijn een van hun burens te helpen wanneer het waarschijnlijk is dat deze hen ook een keer helpt (wederkerigheid). Daarnaast focus ik op hoeveel de ontvanger andere burens heeft geholpen en de redenen waarom de ontvanger hulp nodig heeft. Het blijkt dat al deze drie factoren van invloed zijn op de beslissing om hulp te geven. Mensen blijken eerder bereid te zijn om informele hulp te geven aan burens die a) waarschijnlijk in de gelegenheid om hen een keer te helpen, b) vaak voor andere burens klaar staan of c) iets echt niet zelf kunnen. Daarnaast komt uit dit hoofdstuk naar voren dat wanneer mensen niet uit kunnen gaan van de goede reputatie van hun buurtgenoot als een behulpzame buur, de overweging of zij zelf voordeel kunnen behalen door nu hulp te bieden belangrijker is. Al met al benadrukt dit hoofdstuk hoe belangrijk het is om te bestuderen wie men informele hulp kan bieden en dat onderzoek dat de ontvangende kant niet mee neemt beperkt is.

In *Hoofdstuk 3* staat het tweede aspect van de sociale omgeving centraal, namelijk de familie. In dit hoofdstuk wordt onderzocht of het geven van informele hulp wordt beïnvloed door het gedrag van ouders en de partner. Specifiek wordt er gekeken naar twee vormen van socialisatie die ouders en de partner kunnen toepassen, namelijk het voordoen van hulpgedrag (door vrijwilligerswerk te doen) en het aanmoedigen van hulpgedrag. Ik gebruik gegevens van grootschalig vragenlijstonderzoek en analyseer deze gegevens voor een groep mensen met partner en een groep mensen zonder partner. Uit deze analyses blijkt dat wanneer iemands ouders in diens jeugd hulpgedrag hebben voorgedaan, die persoon op latere leeftijd gemiddeld vaker informele hulp geeft dan mensen wiens ouders geen hulpgedrag voor hebben gedaan. Het aanmoedigen van hulp door de ouders heeft geen effect op het geven van informele hulp in deze studie. Daarnaast komt naar voren dat mensen gemiddeld vaker informele hulp bieden wanneer hun partner zelf ook hulp geeft, door middel van vrijwilligerswerk, of wanneer deze hen helpen van anderen aanmoedigt.

De resultaten wat betreft de partner kunnen echter op twee manieren tot stand komen. Van de ene kant kan de ene partner de ander beïnvloeden. Van de andere kant kunnen twee partners een relatie beginnen omdat ze dezelfde dingen be-

langrijk vinden, bijvoorbeeld dat iemand altijd klaar staat voor anderen. Om uit te sluiten dat de resultaten uit het derde hoofdstuk alleen tot stand komen doordat twee behulpzame mensen een relatie beginnen, ga ik in *Hoofdstuk 4* verder in op de partner. Met behulp van longitudinaal vragenlijstonderzoek laat ik zien dat het waarschijnlijk is dat partners elkaar beïnvloeden in hun informele hulpgedrag. Anders gezegd, wanneer de ene partner informele hulp geeft, is de kans groter dat de andere dat ook zal beginnen te doen. Daarnaast gaat het hoofdstuk weer in op de dyade; ik bestudeer namelijk de invloed van de partner apart voor hulp die gegeven wordt aan familieleden en hulp die gegeven wordt aan anderen. Resultaten van deze verkenning suggereren dat partners meer invloed over elkaar uitoefenen op het gebied van informele hulp aan familieleden dan op het gebied van informele hulp aan anderen.

In *Hoofdstuk 5* staat opnieuw de partner, en dus de familie, centraal. Deze keer wordt er echter niet gekeken naar het gedrag van de partner maar naar wat er gebeurt wanneer iemand diens partner verliest door middel van een scheiding. Daarbij onderzoek ik ook of de invloed van een scheiding op het geven van informele hulp anders is wanneer men een baan heeft, wanneer men volwassen kinderen heeft of wanneer men een hoog inkomen heeft. Longitudinaal vragenlijstonderzoek wijst uit dat het doormaken van een scheiding geen invloed heeft op hoeveel informele hulp men biedt. In tegenstelling tot gangbare aannames zowel in het publieke als wetenschappelijke debat zorgt een scheiding er dus niet voor dat de informele hulp die men biedt afneemt. Het is zelfs zo dat mensen die geen volwassen kinderen hebben mogelijk iets meer informele hulp gaan geven. Het effect hiervan is echter beperkt.

Hoofdstuk 6 richt zich op het laatste aspect van de sociale omgeving dat ik onderzoek, namelijk de samenleving als geheel. In dit hoofdstuk wordt de invloed van de eerste lockdown in Nederland van de coronapandemie op het geven van informele hulp onderzocht. Door gegevens van voor en net na de eerste lockdown met elkaar te vergelijken laat ik zien dat de meeste mensen tijdens de lockdown minder vaak informele hulp gaven. Er was echter ook een aantal groepen die nauwelijks minder of juist net iets meer hulp gaven tijdens deze periode. Zo nam informele hulp aan familieleden onder mensen die niet konden werken, erg bezorgd waren om hun familie, zich meer verbonden voelden met andere Nederlanders en die meer contact onderhielden met hun familie maar beperkt af. Daarnaast gaven mensen die meer contact onderhielden met hun burens tijdens de eerste lockdown meer informele hulp aan hun burens dan anderen. Wat betreft informele hulp die aan vrienden gegeven werd, waren er geen verschillen tussen groepen. Het zesde hoofdstuk laat daarmee niet alleen zien hoe veranderingen op samenlevingsniveau van invloed kunnen zijn op het geven van informele hulp

maar benadrukt ook nog eens het belang van kenmerken van de relatie tussen geveer en ontvanger.

Samengenomen kunnen er drie conclusies getrokken worden uit deze empirische hoofdstukken. De eerste conclusie is dat helpen doet helpen. Wanneer iemand een ander informele hulp geeft, kan dit anderen motiveren om hetzelfde te doen. Dit komt omdat diens kinderen of partner het zien en daardoor gesocialiseerd worden om hetzelfde te doen of omdat de ontvanger vindt dat hij of zij iets terug moet doen en daardoor hulp geeft aan de originele geveer. De tweede conclusie is dat, breder dan alleen 'helpen doet helpen', motivaties in het algemeen een belangrijke manier zijn hoe de sociale omgeving van invloed is op het geven van informele hulp. Het lijkt erop dat het niet zozeer zo is dat de sociale omgeving hulpbronnen aanlevert die mensen er toe in staat stellen om hulp te bieden. In plaats daarvan stimuleert de sociale omgeving voor motivaties om te helpen. De derde en laatste conclusie van het proefschrift betreft het belang van de dyade en het onderscheid tussen verschillende ontvangers. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat burenen relatief weinig hulp geven aan elkaar. Burenen zijn echter vanwege de korte afstand bij uitstek goede kandidaten voor het geven van informele hulp. Mensen staan over het algemeen wel positief tegenover het helpen van burenen (zoals blijkt uit Hoofdstuk 2) maar lijken zich tegelijkertijd ook minder verplicht te voelen om hun burenen te helpen. Daarbij komt naar voren dat conclusies over met name familieleden (en tot op zekere hoogte vrienden) niet zomaar toegepast kunnen worden op burenen. Dit benadrukt wederom het belang van het bestuderen van informele hulp geven vanuit een sociaal perspectief.